

תוכן העניינים

עמוד

3	פתח דבר
5	א. מבוא
5	1. התוכנית "לשון ערבית לבתי הספר העבריים"
5	2. התוכנית "בואו נכיר תּעֲלֹוּ נִתְעַרְפּ"
6	3. תלמידי התוכנית
6	4. מורי התוכנית
6	5. קישור לתוכניות לימודים
9	ב. עולמות התוכן של התוכנית.....
9	1. אזרחות משותפת.....
10	2. עולם הערבים והאסלאם
13	3. ערבית תקשורתית
15	ג. סילבוס
15	1. סילבוס "לשון ערבית לבתי הספר העבריים", נובמבר 2008
17	2. העיקרון המארגן של נושאי התוכנית "בואו נכיר תּעֲלֹוּ נִתְעַרְפּ"
18	3. סילבוס הנושאים בתוכנית "בואו נכיר תּעֲלֹוּ נִתְעַרְפּ"
19	ד. נושאי הלימוד - פירוט ודגשים.....
19	I. כיתה ז'
23	II כיתה ח'
26	III כיתה ט'
29	IV כיתה י'

פתח דבר

מאפיין מרכזי של העולם המודרני, במדינת ישראל ובכלל, הינו הרב-גוניות. בני האדם, שבעבר חיו בדרך כלל חיים שבטיים בקהילות מבודדות והומוגניות יחסית, מוצאים את עצמם כיום חיים במחיצתם של 'אחרים' ותלויים בהם, כשהרבה אנשים 'שונים' חיים בקרבה גדולה מאי פעם. באזורנו, מעבר לכך, הרב-גוניות נתפסת על ידי רבים כמאיימת בגלל המצב הביטחוני המורכב, עובדה היוצרת קרקע פורייה לבורות, פחד הדדי ודעות קדומות.

במצב מורכב זה עלינו, כמחנכים וכמחנכות, להכין את תלמידינו להרגיש בנוח עם שונות, לכבד אותה, לראות את היופי שבה וליצור היכרות עם הקבוצות השונות החיות לצידנו, בין אם אלו אזרחי מדינת ישראל ובין אם האנשים החיים במדינות הסובבות אותנו.

"בואו נכיר" הינה חלק מתוכנית הלימודים החדשה "לשון ערבית לכיתות ז'-י"ב לבתי הספר העבריים". מטרתה להרחיב את ההיכרות עם עולם הערבים והאסלאם ודרך היכרות זו לאפשר לתלמידים ולתלמידות לזהות את המשותף ביניהם לבין שכניהם. אנו מקווים כי תפיקו ממערכי שיעור אלה את המרב ומאמינים כי ביחד נקדם את קבלת השונה ואת חזון האזרחות המשותפת בבית הספר, בקהילה ובמדינה.

בהצלחה,

מייק פרשקר

מייסד ומנכ"ל מכון מרחבים

א. מבוא

התוכנית "בואו נכיר תְּעַלּוּ נְתַעַרְפּ" מהווה הרחבה של חלק מוגדר מתוך תוכנית הלימודים "לשון ערבית לכיתות ז'-י"ב לבתי הספר העבריים".

1. התוכנית "לשון ערבית לבתי הספר העבריים"

תוכנית משרד החינוך "לשון ערבית לבתי הספר העבריים" יצאה במהדורה מעודכנת על ידי האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים בנובמבר 2008. בראש ועדת התוכנית עמדו פרופ' מנחם מילסון מהאוניברסיטה העברית, עידית בר מהאגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, וד"ר שלמה אלון, מפמ"ר ערבית ואסלאם במזכירות הפדגוגית.

התוכנית פותחה על יסוד סקר מקיף (שבוצע בידי מכון סאלד) על מצב לימודי הערבית. בין היתר, נקבע הצורך בהוספת תכנים שיגבירו את המוטיבציה של התלמידים ללמוד את השפה הערבית.

ברוח דברים אלה מוגדרות בתוכנית שלוש מטרות (שם, עמוד 18) שהן מעבר להוראת השפה הערבית התקנית (הספרותית):

עידוד ההבעה בעל פה במסגרות שונות של תקשורת בין-אישית.

הכרת העולם הערבי – דת ותרבות.

פיתוח רגישות לאנשים בעלי רקע תרבותי שונה.

מטרות אלה מקבלות ביטוי בסילבוס התוכנית, בהקצאת שעות בכיתות ז'-י"ה להוראת פרקי הלימוד: שיח בין-אישית והכרת העולם הערבי. היקף ההוראה של התוכנית בכיתות ז'-י"ה הוא 3 שעות שבועיות, כלומר כ-90 שיעורים בכל שנה. אין בתוכנית קביעה של היקף השעות המומלץ לפרקי התוכן לעיל.

2. התוכנית "בואו נכיר תְּעַלּוּ נְתַעַרְפּ"

התוכנית "בואו נכיר תְּעַלּוּ נְתַעַרְפּ" מהווה יוזמה משותפת של הפיקוח על הוראת הערבית במשרד החינוך ושל מרחבים, מכון לקידום אזרחות משותפת בישראל.

התוכנית נועדה לתת בידי המורים כלים מעשיים להשגת שלוש המטרות שנקבעו בתוכנית "לשון ערבית לבתי הספר העבריים" כמתואר בסעיף הקודם, שהן מעבר להוראת הערבית התקשורתית.

התוכנית תסייע למורים, בשלב הראשון, באמצעות פירוט יתר של התכנים המומלצים להוראה, לרבות רעיונות מתודולוגיים, הקצאת שעות ומדדי ההערכה.

בשלב השני יפותחו עזרי הוראה ולמידה ותערכנה השתלמויות למורות ולמורים.

3. תלמידי התוכנית

התוכנית "בואו נכיר תעאלו נתערֶף" מהווה חלק מהתוכנית "לשון ערבית" ומיועדת לכלל התלמידים בבתי הספר העבריים בחטיבת הביניים ובכיתות י'. בכלל זה יש מקום להבדיל בין שתי קבוצות של תלמידים:

לכלל התלמידים הלומדים את השפה הערבית מהווה התוכנית הרחבה של שניים מתוך פרקי הלימוד: שיח בין-אישי והכרת העולם הערבי. על המורים לשלב פרקים אלה ברצף השנתי על פי הבנתם. בכל מקרה, אין הכוונה ללימוד נפרד ומובדל של הפרקים, אלא להשתלבותם ברצף הוראת השפה. כך למשל, הפרק "שיח בין-אישי" אמור להשתלב בכל השיעורים, כחלק אינטגרלי מעצם לימוד השפה. אין לייחד לשיח שיעורים נבדלים, העומדים בפני עצמם ומנותקים מהוראת הלשון הערבית.

קבוצה שנייה היא של תלמידים אשר מסיבות שונות אינם לומדים ערבית בבית הספר. עבור תלמידים אלה מהווים התכנים הכלולים בתוכנית "בואו נכיר תעאלו נתערֶף" את עיקר הלימוד. בהתאם, המורים נדרשים לעבות את הלמידה של תכנים אלה מעבר להקצאת השעות המובאת להלן. ניתן לעשות זאת על ידי העמקה בכל אחד מהתכנים, בעיקר באמצעות למידה עצמית לקראת הגשה של מטלות כגון עבודות כתובות, מצגות וכדומה.

4. מורי התוכנית

המורות והמורים של תוכנית "בואו נכיר תעאלו נתערֶף" הם המורות והמורים של התוכנית "לשון ערבית", כלומר: שהתמחו בהוראת השפה הערבית. מכאן ברור שהמורים אינם בהכרח בעלי התמחות מתאימה בידע הגיאוגרפי, ההיסטורי והאזרחי המקבל ביטוי בתוכנית. לפיכך אין לראות במורים את מוסרי הידע, במובן המסורתי של התפקיד, אלא כמתווכים בין התלמידים לבין הידע. בהתאם לכך תושטת התוכנית יותר על עבודה עצמית של התלמידים, כבודדים ובצוותים, ופחות על הוראה פרונטלית במליאת הכיתה. המורים ידריכו את התלמידים כיצד להגיע אל מקורות המידע ולעבדם, ויקצו זמן מתאים לפעולות דיווח של התלמידים אודות ממצאיהם.

5. קישור לתוכניות לימודים

כאמור, תוכנית זו מהווה חלק אינטגרלי מתוך תוכנית הלימודים "לשון ערבית". בנוסף, ראוי להצביע על קשרים בין התכנים בתוכנית לבין פרקים מקבילים בתוכניות לימודים בתחומים נוספים:

"בואו נדבר תעאלו נחכי"

במידה רבה מהווה התוכנית "בואו נכיר" המשך לתוכנית "בואו נדבר תעאלו נחכי", תוכנית להוראת ערבית תקשורתית ואזרחות משותפת בבית הספר היסודי.

התוכנית מופעלת בבתי ספר במחוז המרכז. במסגרתה לומדים תלמידי כיתות ד' ו' את התכנים הבאים:

שליטה בשמיעה, הבנה ודיבור, באוצר של כמאתיים מילים בערבית. מרביתן מילים מהשפה התקשורתית, כלומר מילים בשימוש יומיומי, שנכתבות ונשמעות באופן דומה בשפה הכתובה והמדוברת.

היכרות חזותית עם אופן הכתיבה של אותיות ומילים (ללא ניסיון בכתיבה) והיכרות שמיעתית עם צלילי האותיות.

ידע בסיסי בתרבות הערבית, בדגש על ערבים אזרחי מדינת ישראל.

ערכים של נגישות והוגנות, בהקשר של היכרות עם האחר והערכת שונות בתוך הכיתה, בבית הספר ובחברה הישראלית.

תוכנית הלימודים בהיסטוריה בחטיבת הביניים – תוכנית מעבר תשס"ט

תוכנית הלימודים בהיסטוריה נמצאת בשנים אלה בניסוח מחדש. בתוכנית הנוכחית משולב הפרק: "האסלאם – עלייתה של דת חדשה", ובמסגרתו נלמדים תכנים הנוגעים לראשית האסלאם בחצי האי ערב, פועלו של הנביא מחמד, וראשית התפשטותה של דת האסלאם.

תכני פרק זה בהיסטוריה מופיעים גם בפרק "הכרת העולם הערבי", במסגרת התוכנית "בואו נכיר" (על פי התוכנית "לשון ערבית") בכיתות ז'-ח'.

תוכנית הלימודים בגיאוגרפיה בחטיבת הביניים

במסגרת לימודי הגיאוגרפיה בחטיבת הביניים נכללים מספר פרקי לימוד הנוגעים לערביי ארץ ישראל. בכלל זה: ירושלים בכיתה ה', ירושלים והרי יהודה ושומרון בכיתות ז'-ח' וכן פרקים מתוך ספר הלימוד "יישובים במרחב" בכיתות ז'-ח'.

פרקים אלה משיקים לפרק "עדות ודתות בישראל", במסגרת התוכנית "בואו נכיר" (על פי התוכנית "לשון ערבית") בכיתה ט'.

תוכנית הלימודים באזרחות בחטיבת הביניים

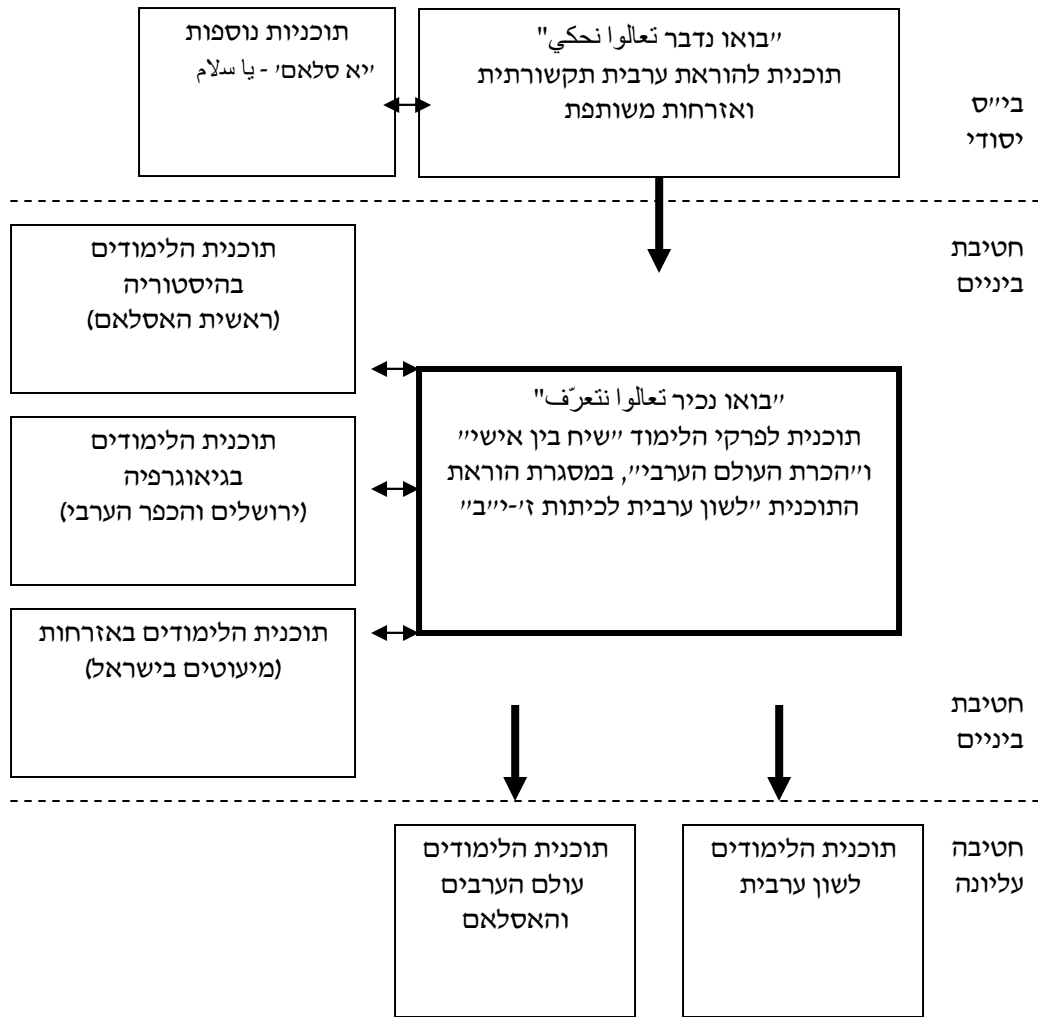
תוכנית הלימודים באזרחות עוברת ארגון מחדש במסגרת המעבר לשתי יחידות לימוד לבגרות. במסגרת התוכנית נלמד הפרק "מיעוטים בישראל", בכיתות ט' או י'.

פרק זה משיק לפרק "עדות ודתות בישראל", במסגרת התוכנית "בואו נכיר תְּעַלּוּ נִתְעַרְף" (על פי התוכנית "לשון ערבית") בכיתה ט'.

תוכניות הלימודים "לשון ערבית" ו"עולם הערבים והאסלאם" בחטיבה העליונה

שתי תוכניות אלה, הנלמדות לבגרות, הן המניע המרכזי להוספת פרקי התוכן הכלולים במסגרת התוכנית "בואו נכיר תְּעַלּוּ נִתְעַרְף" לתוכנית להוראת "לשון ערבית": לעודד את התלמידים לבחור בלימודי המשך בתחומים אלה בחטיבה העליונה.

מיקום התוכנית "בואו נכיר תעאלו נתערף" ברצף רב שנתי של תוכניות הלימודים

ב. עולמות התוכן של התוכנית

התוכנית "בואו נכיר תאלו נתערף" שואבת את תכניה משלושה מוקדים, והם: אזרחות משותפת, בדגש על היכרות עם הערבים אזרחי מדינת ישראל העולם הערבי, היבטים גיאוגרפיים ותרבותיים של מדינות ערביות ומדינות שבהן שלטת דת האסלאם. ערבית תקשורתית, או השפה הערבית שבעל פה. להלן פירוט תחומי התוכן הנזכרים.

1. אזרחות משותפת

(נכתב על ידי צוות מכון מרחבים)

כשבעה מיליון בני אדם הינם בעלי אזרחות ישראלית. זוהי אוכלוסייה רב-גונית מכל בחינה, אשר קבוצות בתוכה חיות ולומדות בקהילות נפרדות. לפיכך, אין פלא שישראלים רבים מתקשים לזהות את הערכים ותחומי העניין המשותפים להם ולאזרחים אחרים.

יתרה מכך, הרב-גוניות נתפסת על ידי רבים כמאיימת, בגלל המצב הביטחוני המורכב באזורנו, עובדה היוצרת קרקע פורייה לבורות, פחד הדדי ודעות קדומות. במצב מורכב זה עלינו לעשות כל מאמץ להביא לכך שתלמידי ההווה, שהם אזרחי העתיד, יכירו, יקבלו וירגישו בנוח עם שונות בחברתם ועם הקבוצות השונות החיות לצידם כאזרחי מדינת ישראל.

לפיכך, קיימת חשיבות רבה כי במדינת ישראל, הנמצאת במזרח התיכון, יכירו התלמידים את תרבות הערבים והאסלאם לא רק כמאפיינת את המדינות השכנות לנו אלא ככזו שמאפיינת רבים מאזרחי המדינה. היכרות זו חשובה להסרת מחסומים ופחד ולשיפור הקשר בין אזרחי המדינה הערבים ואזרחי המדינה היהודים.

מודל האזרחות המשותפת של מכון מרחבים¹ פותח על מנת להתמודד עם אתגרים אלה. המודל מציע שפה אזרחית משותפת העשויה לסייע לנו ולתלמידינו לזהות זהויות, ערכים ואינטרסים משותפים, לפעול ביחד לקידום חברה יותר הוגנת וללמוד לחיות עם אי-הסכמות שקיימות באופן טבעי בחברה רב-תרבותית.

באמצעות מושגי המודל מטפלת התוכנית "בואו נכיר תאלו נתערף" בהיכרות עם הערבים אזרחי ישראל, ובכלל זה עם התרבות הערבית והאסלאמית ועם מדינות ערביות ומוסלמיות. ביסודה עוסקת התוכנית בהרחבת המושג "זהות", באמצעות היכרות עם "האחר" תוך חשיפה לקיומן של זהויות מגוונות במדינת ישראל ובמרחב הקרוב.

¹ לקריאה נוספת: מייק פרשקר, "אזרחות משותפת בישראל: אתגרים והזדמנויות". מכון מרחבים, 2007. המאמר ניתן להורדה באתר מרחבים: www.machon-merchavim.org.il

תוכנית זו מאפשרת לתלמידים ולתלמידות להכיר תרבויות נוספות, מתוך מטרה לחזק את הייחודי ולזהות את המשותף. כך למשל, ימצאו התלמידים כי ערכים אישיים וחברתיים העומדים ביסוד אמונתם ותרבותם הייחודית מקבלים לעיתים ביטוי דומה גם בתרבויות שכנות. גילוי זה יחזק את הערכים העומדים בבסיס כל תרבות ואת הסיכוי לבנות אזרחות ישראלית משותפת מהותית ואיתנה יותר.

2. עולם הערבים והאסלאם

(נכתב על ידי דלית אטרקצ'י)

עזרי הלימוד משרתים את הוראת תוכנית לימודי הערבית בחטיבת הביניים ובכיתה י'. במסגרת כוללת זו, שהיא בעיקרה לימודי שפה ותרבות, עלה הצורך להכיר לתלמידים תכנים הנוגעים למרחב החיים הערבי. מטרתה העיקרית של התוכנית היא ליצור היכרות בין התלמידים הלומדים במערכת החינוך היהודית לבין שכניהם, ערבים אזרחי מדינת ישראל ותושבי המדינות באזור. זהו "האחר" אותו אנו שואפים להכיר ולהנחיל ידיעה זו לתלמידים.

הכרת המזרח התיכון על כל גווניו, ושלה הנושאים הקשורים במושג הכולל הזה, צריכה להיות מעניינם של תלמידינו. על פי גישה זו, הבנה של המרחב המדיני, הדתי והחברתי המצוי סביב מדינת ישראל צריכה להתחיל כבר בגילאי חטיבת הביניים, על מנת לאפשר לתלמידים לצבור מאגר של ידע אישי לגבי הנושאים המהווים חלק אינטגרלי ממהות קיומנו כאן. רבדים שונים של המרחב הנתון אינם מוכרים לתלמידים, ואף אם כן הרי זה ידע חלקי המבוסס על אמצעי התקשורת.

מטרת התוכנית "בואו נכיר תَعَالُوا نَتَعَرَّفْ" ליצור בסיס רחב יותר של היכרות עם הסובב אותנו. במסגרת התוכנית התלמידים אמורים ללמוד וליצור בסיס ידע הנוגע לחברה, לתרבות, לדת, לפוליטיקה, למעגלי הזהות ולמעגלי החיים של המוסלמים, המהווים רוב במזרח התיכון, ושל קבוצות מיעוטים בתוך העולם הערבי. כל אלה מהווים חלק חשוב ממרקם החיים במדינת ישראל, וגם באינטראקציה של המדינה עם המדינות והחברות הסובבות אותה.

תחומי התוכן הם מגוונים, ובכללם:

- מדינות הנמצאות סביב מדינת ישראל, במעגל הקרוב ובמעגל הרחוק.
- התרבות, החברה וההיסטוריה של המדינות ושל העמים הסובבים אותנו.
- מושגי יסוד בתורת האסלאם ובדת האסלאם.
- נקודות מפגש בין התרבות היהודית לתרבות המוסלמית.
- מסורות, מנהגים, אמונות ומערכות תרבותיות של קבוצות מיעוטים שונות באזורנו.

כפי שניתן להבין, המושג "עולם הערבים והאסלאם" הוא רחב ביותר. להלן מספר הצעות למיקוד:

נקודת מבט גיאוגרפית:

המונח הרווח הוא "המזרח התיכון", כינוי שניתן בידי קציני צבא בריטים במהלך מלחמת העולם הראשונה למרחב שהוא "אמצע הדרך המובילה אל המזרח הרחוק" (Far East).

הגדרה מצומצמת מתייחסת למרחב שבמזרח הים התיכון. בהגדרה זו כלולות המדינות: תורכיה, סוריה, לבנון, עיראק, ירדן, ישראל, ערב הסעודית, נסיכויות המפרץ הפרסי, תימן ומצרים. יש המרחיבים את ההגדרה למרחב המדינות המוסלמיות במזרח ובמערב, ובכך מוסיפים את המדינות איראן, פקיסטן ואפגניסטן ממזרח; סודאן לוב, תוניסיה, אלג'יריה, מרוקו ומאוריטניה ממערב.

נקודת מבט דתית:

המזרח התיכון מורכב מפסיפס של דתות, שהגדולה והדומיננטית שבהן היא האסלאם. על פי הופעתן ההיסטורית של הדתות זוהי הדת המונותאיסטית השלישית אשר ראשיתה בשנת 622 לספירת הנוצרים, בעת המעבר (ההגירה) של הנביא מחמד ממכה למדינה. קדמו לה היהדות והנצרות, שגם להן נציגות נכבדה במרחב הנדון. האסלאם הוא הדת השנייה במספר מאמיניו בעולם, ומונה כיום כ-1.4 מיליארד מאמינים, המחולקים לשתי קבוצות: סונים (85%-90%) ושיעים (10%-15%).

רוב המוסלמים חיים במזרח התיכון, אולם המדינה המוסלמית הגדולה בעולם היא אינדונזיה, ומוסלמים חיים גם בסין, הודו, אפריקה ואירופה. לבד מהמוסלמים חיים במזרח התיכון גם בני דתות אחרות: יהודים, נוצרים (על מגוון כיתותיהם השונות), דרוזים, עלווים, צ'רקסים, בהאים, זורואסטרים, אשורים ועוד. אלה פזורים בכל המרחב הגיאוגרפי הנדון, חלקם מרוכזים באזור מסוים ומוגדר ואחרים מצויים בתפוצה רחבה.

נקודת מבט פוליטית-מדינית:

מאז ראשית האסלאם שלטו במרחב המדובר מספר אימפריות מוסלמיות, חלקן במרחב כולו ואחרות בחלקים ממנו. בתקופות אחדות נכבשו חלקים מן האזור על ידי צבאות שאינם מוסלמים (הצלבנים, המונגולים), אולם השלטון המוסלמי הוא המאפיין המרכזי של הפוליטיקה המזרח תיכונית בחמש-מאות השנים האחרונות. מאז המאה ה-15 ובמשך כ-450 שנה נשלט רוב האזור על ידי האימפריה העות'מאנית שבירתה הייתה באיסטנבול (בתורכיה של ימינו). השליט העות'מאני, כמו גם שליטי האימפריות המוסלמיות האחרות, נשא בתואר כפול: סולטאן (שליט מדיני) וח'ליפה (ח'ליפת רסול אללה – מחליפו של שליח האל, כלומר הנביא, המנהיג הדתי העליון). לאחר מלחמת העולם הראשונה פורקה האימפריה העות'מאנית ושטחיה חולקו בין שתי המעצמות המנצחות: בריטניה וצרפת. זהו הבסיס הראשוני להבניית מדינות הלאום החדשות במזרח התיכון.

החלוקה המדינית של האזור כיום מתבססת על הגבולות שנקבעו על ידי המעצמות האירופאיות, והיא יצרה ישויות פוליטיות חדשות המוגדרות על פי מרכיבים לאומיים (שפה, תרבות מקומית, היסטוריה משותפת, טריטוריה מוכרת ומטרות לאומיות) ואין בהן בהכרח מרכיבי זהות דתיים.

ניתן לחלק את המדינות הללו לשתי קבוצות:

מדינות ערב – אלה בהן השפה הדומיננטית היא הערבית, ובהן ייכללו מצרים, סוריה, עיראק, לבנון, מדינות המפרץ הפרסי, ערב הסעודית, תימן, לוב, תוניסיה, אלג'יריה ומרוקו (כאן המקום לציין כי בכל אחת מהמדינות שגור נוב אחר של השפה הערבית).

מדינות מוסלמיות שאינן ערביות – תורכיה, איראן, פקיסטאן, אפגניסטן, סודאן ומאוריטניה.

נקודת מבט חברתית:

ההגדרה "ערבי" מתייחסת לכל מי שמוצאו הגנטי הוא מחצי האי ערב. המונח "בדווי" פירושו יושב המדבר. השבטיים הבדווים מחצי האי ערב כבשו את מרבית אזורי המזרח התיכון (בהגדרתו הרחבה ביותר ואף מעבר לכך, עד ספרד ודרום צרפת) במהלך המאות השביעית והשמינית לספירה הנוצרית. בתהליך זה המוסלמים השתקעו באזורים שכבשו, כשהם שמים להם למטרה לאסלם את האוכלוסייה הנכבשת. בכך הם יצרו תהליך כפול: מחד, כיבוש ושלטון מוסלמי בעל מאפיינים דתיים מובהקים, הגם שזה אפשר אוטונומיה דתית ליהודים ולנוצרים שחיו במרחב השלטוני שלהם. מאידך, נוצרה אינטראקציה חברתית בין הכובשים לנכבשים, וזו יצרה דמות חדשה של תושב האזור שהוא שילוב בין הערבי לבין המקומי. אדם חדש זה דיבר ערבית בשילוב השפה המקומית הקודמת לכיבוש. אופן לבושו היה מסורתי אך התווספו לו מרכיבים ערביים. גם בנורמות ההתנהגות החברתית שלו שולבו מרכיבים הקשורים לדת השלטת החדשה, האסלאם. כך נוצרה דמות "הערבי החדש", שאיננו בהכרח בן חצי האי ערב, הגם שהוא נושא מטען גנטי כלשהו של הכובש הבדווי.

לפיכך, החברה המזרח-תיכונית שהתפתחה במהלך מאות השנים האחרונות איננה אחידה במהותה. יש בה מגוון רחב של תרבויות משנה, כל אזור במזרח התיכון מאופיין על ידי מבנה חברתי ייחודי, מסורות מקומיות שהשתמרו בחלקן עוד מהתקופה הקדם-אסלאמית ותרבות ייחודית המבדילה אותו משאר הערבים באזור. הדבר מקבל משנה תוקף במקומות בהם האסלאם התקבל כדת אך לא כתרבות. אלה הן החברות אשר לא אימצו את השפה הערבית, סרבו לאמץ מאפיינים תרבותיים מחצי האי ערב (ובדרך כלל נמצאות גם במרחק גיאוגרפי ניכר ממנו) ושמרו בקנאות על ייחודן: התורכים, הפרסים, האפגאנים ותושבי הרי האטלס והאנטי אטלס (דוברי השפות הברבריות).

לסיכום, נראה כי היכרות עם עולם הערבים והאסלאם היא משימה מורכבת רבת פנים ורבדים. נוכל לייחל לכך שתלמידינו ייחשפו לעושר זה ויכירו את העולם שבתוכו אנו חיים.

3. ערבית תקשורתית

(נכתב על ידי אולה פרי)

הערבית בה השתמשנו בתוכנית "בואו נכיר תאלו נַעַרְפֻ", הינה ערבית תקשורתית. הוראת הערבית התקשורתית נועדה להביא את התלמיד למסוגלות להביע עצמו בערבית בנושא הנלמד, בעזרת ביטויים ומשפטים המפורטים בהמשך.

עקרונות ההוראה:

1. המשפטים של כל פרק יילמדו תוך כדי לימוד או דיון בנושא הפרק. יש לחזור על הביטויים או המשפטים ע"י שילובם בשיח. אין ללמדם כחלק נפרד. שילובם תוך כדי דיון יביא להפנמתם וזכירתם, כפי שנאמר בפתגם: التكرار يعلم الحمار- השינון מלמד אפילו חמורים.

לדוגמה, בנושא ראשית האסלאם, המורה ידון עם התלמידים על הנביא מחמד וראשית ההתגלות. תוך כדי שיחה על מחמד ניתן לומר: מחמד נולד בחצי האי ערב- في الجزيرة العربية. הוא נולד בעיר מכה בשנת 570- محمد ولد سنة 570. יש לעצור לאחר מתן משפט או שניים ולחזור על הנאמר בעזרת שאלה, השלמת משפט, תלמיד שואל שאלה על המידע שנמסר וכדומה.

2. התוכן בערבית המצורף לכל פרק מובא במבנה של משפטים ולא כרשימת מילים, וכך יש ללמדם.

3. אין צורך ללמד דקדוק בנפרד. כל הידע הדקדוקי יילמד בצורה פונקציונלית. הידע הדקדוקי שהתלמיד יזדקק לו הוא הטיית הפועל. התלמיד ירכוש ידע זה תוך כדי דיבור וכשהמורה מתקן את ההטיה בהתאם לסיטואציה הנדרשת. לדוגמה, אם נכתב בתוכנית: أنا زرت القدس, ונוצרה סיטואציה בה יש לומר: هو زار القدس, המורה יתקן את נטית הפועל לגוף המתאים ללא הוראת כל הגופים.

4. השפה הנלמדת היא ערבית שבעל פה לכן אין לכתוב אותה. המשפטים המופיעים כתובים בתוכנית נועדו למורה בלבד. אין לכתוב לא בערבית ולא בתעתיק. ניתן לכתוב רק ביטויים או משפטים הנכתבים בצורה זהה בערבית מדוברת ובערבית ספרותית. הלימוד יעשה על ידי חזרה ושינון.

5. המשפטים מהווים דוגמה או המלצה בלבד. ניתן לשנותם או להחליפם לפי הצורך. כל משפט חיווי ניתן להפוך למשפט שאלה.

לדוגמה, את המשפט: بشار الأسد رئيس سوريا.

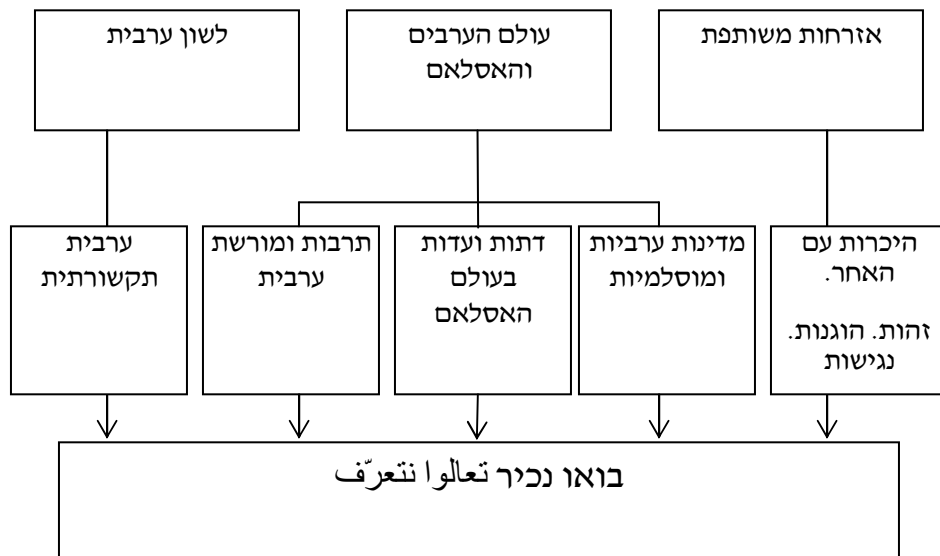
ניתן להפוך לשאלות: مين هو بشار الأسد؟ או مين هو رئيس سوريا؟

רצוי שהתלמידים ישאלו שאלות, וכך יתרגלו את מילות השאלה.

6. כדאי ליזום תרגול בעל פה של החומר הנלמד בזוגות או בקבוצות. כך התלמידים יביעו עצמם בקול רם. תרגול כזה ניתן לעשות בכיתה ובבית. כל תלמיד יחשוב על מספר שאלות, וישאל את חברו. ניתן לחזור על אותן שאלות.

7. יש להשתמש בביטויים שנלמדו גם בהוראה של הערבית הספרותית, בהתאם לנושא, על מנת לשמר את הנלמד ולהביא להפנמתו.

מפת עולמות התוכן של התוכנית

ג. סילבוס

1. סילבוס "לשון ערבית לבתי הספר העבריים", נובמבר 2008

כאמור, התוכנית "בואו נכיר תאלוא נתערֶפֿ", מהווה הרחבה של שניים מפרקי הלימוד בתוכנית "לשון ערבית לבתי הספר העבריים".
 לפיכך סילבוס "לשון ערבית" הוא מסד מחייב לתוכנית זו.
 להלן הפרקים הרלוונטיים מתוך סילבוס התוכנית:

כיתה	נושא על	נושא	מפרט התכנים
ז'	הבעה בעל פה במסגרות שונות של תקשורת בין-אישית	שיח בין-אישי	ניהול שיחה בסיסית במגוון נושאים נתונים: ברכות, מילות נימוס ופנייה, דו שיח עם חבר: היכרות, בני המשפחה הגרעינית, הבית וחדריו, פתגמים ומטבעות לשון.
	הכרת העולם הערבי - דת ותרבות	שמות של מושגים מרכזיים מן המורשת הערבית	הכרת המושגים הבאים: מחמד- נביא האסלאם, אלקוראן- הספר הקדוש למוסלמים, מכה- מעמדה באסלאם, ירושלים- מעמדה באסלאם, חמש מצוות היסוד- העדות, התפילה, הצום, הצדקה והעלייה לרגל.
	מדינות ערביות ו/או מוסלמיות במזרח התיכון	מדינות ערביות ו/או מוסלמיות במזרח התיכון	תאור (בעברית) של מספר מדינות ערביות או מוסלמיות במזרח התיכון הכולל את: שם עיר הבירה, שם המטבע הנהוג בה, שם העומד בראש המדינה ותוארו (נשיא/מלך), שיטת הממשל.

כיתה	נושא על	נושא	מפרט התכנים
ח'	הבעה בעל פה במסגרות שונות של תקשורת בין- אישית	שיח בין-אישי	ניהול שיחה בסיסית במגוון נושאים נתונים: ברכות, מילות נימוס ופנייה, מקום מגורים, היכרות, בני המשפחה המורחבת, תאור חדרי הבית, חגים, ימי השבוע, פתגמים ומטבעות לשון.
	הכרת העולם הערבי - דת ותרבות	מושגים מרכזיים מן המורשת הערבית	הרחבה ופירוט של המושגים הבאים: עמודי האסלאם - חמש מצוות היסוד, החגים באסלאם.
		מדינות ערביות ו/או מוסלמיות במזרח התיכון – הרחבה	תאור (בעברית) של מספר מדינות ערביות או מוסלמיות במזרח התיכון הכולל את: שם הערים המרכזיות, אתרים מיוחדים במדינה, שמות אישים מפורסמים (מנהיגים, סופרים, ספורטאים, שחקנים, זמרים) והצגת מידע אודותם.
ט'	הבעה בעל פה במסגרות שונות של תקשורת בין- אישית	שיח בין-אישי	ניהול שיחה בסיסית במגוון נושאים נתונים: ברכות, מילות נימוס ופנייה, בני המשפחה ועיסוקם, צבעים, פרטי לבוש, מאכלים ומשקאות, המספרים, פתגמים ומטבעות לשון.
	הכרת העולם הערבי - דת ותרבות	עדות ודתות בישראל	תיאור (בעברית) של לפחות אחת מן העדות/דתות החיות בישראל (מוסלמים, נוצרים, דרוזים, בדואים, צירקסים) הכולל את: שמות מקומות היישוב של הדת/עדה, שמות האתרים והמקומות המקודשים לבני הדת/עדה, מידע על החגים והמנהגים המיוחדים לבני העדה.

מפרט התכנים	נושא	נושא על	כיתה
ניהול שיחה בסיסית במגוון נושאים נתונים : ברכות, מילות נימוס ופנייה, מושגי זמן ושעות, לבוש וצבעים - הרחבה, סדר יום, מאכלים וסוגי מסעדות, פתגמים ומטבעות לשון.	שיח בין-אישי	הבעה בעל פה במסגרות שונות של תקשורת בין-אישית	י'
הכרת מעמד ירושלים באסלאם בתקופות שונות : ירושלים ככיוון התפילה הראשון, כיבוש ירושלים על ידי הח'ליף עמר, הקמת אלמסג'ד אלאקצא וכיפת הסלע.	ירושלים ומעמדה באסלאם	הכרת העולם הערבי - דת ותרבות	
הכרה של סופר משורר, מוזיקאי או במאי ערבי ו/או אחת מיצירותיהם הבולטות.	מן התרבות הערבית		

2. העיקרון המארגן של נושאי התוכנית "בואו נכיר תּעֲלֹוּ נְתַעַרְפּ"

לצורך פיתוח סילבוס התוכנית חילקנו את נושאי האב שבסילבוס של משרד החינוך, כפי שמופיעים בתרשים עולמות התוכן לעיל, לחמישה נושאי משנה :
 ארצות ערביות ומוסלמיות – מנקודת המבט הגיאוגרפית.
 דתות ועדות בעולם הערבי – מנקודת המבט ההיסטורית והדתית.
 מורשת ומנהגים בעולם הערבי – מנקודת המבט התרבותית.
 אזרחות משותפת (על פי מודל מרחבים) – מנקודת המבט החברתית-אזרחית.
 ערבית תקשורתית – מנקודת המבט של השפה.

באופן עקרוני קבענו היקף של חמש שעות לימוד לכל אחד מהנושאים בכל אחת משנות הלימוד. סה"כ 20 שעות בשנה.
 הפעילויות מובנות כך שניתן לצמצמן או להרחיבן, בהתאם לצורכי המורה. כמו כן, אין הכרח ללמד כל פרק כיחידה עצמאית אלא ניתן לשלבו ברצף שיעורי הערבית במהלך השנה.

כפי שכבר נכתב, השימוש בערבית תקשורתית אמור להשתלב בכל אחד מהפרקים האחרים, כחלק מהשיחה בכיתה. אין לייחד שיעור עצמאי רק לשיחה בערבית, אלא לשלבה בכל נושא ונושא.
 במסגרת זו, יש לעודד את התלמידים לשלב מילים ומשפטים קצרים בערבית בשעה שהם מציגים את תוצרי עבודתם (מצגות, תוצרי עבודות חקר וכדומה).

3. סילבוס הנושאים בתוכנית "בואו נכיר תּעֲלֹא נְתַעֲרֵף"

מתוך: תוכנית לשון ערבית	גופי ידע	נושא על	כיתה ז'	כיתה ח'	כיתה ט'	כיתה י'
מדינות ערביות	גיאוגרפיה	מדינות ערביות	מדינות קרובות: לבנון, סוריה, ירדן, מצרים	מדינות רחוקות: עיראק, תוניס, לוב, מרוקו	ערבים אזרחי מדינת ישראל: היבט כלכלי וחברתי	ירושלים: אתרים במסורת הערבית והמוסלמית
	שיחה	אוצר מילים במדוברת בנושא השיעורים				
דת	דתות ועדות	ערב הסעודית ומושגי יסוד בתולדות האסלאם	מדינות מוסלמיות שאינן ערביות	ערבים אזרחי מדינת ישראל: דתות ועדות	ירושלים: מעמדה באסלאם	
	שיחה	אוצר מילים במדוברת בנושא השיעורים				
מורשת ערבית	תרבות	מועדים וחגים בלוח השנה	חג אל- פטר, חג הקורבן, עלייה לרגל ודילמות ניהול אי- הסכמה	צום וחשבון נפש, חתונה, עלייה לרגל, סעודה מסורתית	ערבים אזרחי מדינת ישראל: סמלים תרבותיים וסמלי דת	היכרות עם אמן ערבי, יצירות ומשמעותן
	שיחה	אוצר מילים במדוברת בנושא השיעורים				
אזרחות משותפת		היכרות עם האחר: זהות מורכבת ורבת פנים	תחביבי נוער משותפים בכל המדינות והלאומים	יצירת קשר (אינטרנט או מפגש) עם נוער ערבי מישראל	יצירת קשר (אינטרנט) עם נוער ערבי מהעולם	
	שיחה	אוצר מילים במדוברת בנושא השיעורים				

ד. נושאי הלימוד - פירוט ודגשים

נזכיר כי מבחינת ההיקף, מתוכנן כל פרק להוראה בהיקף של חמישה שיעורים (ארבעה פרקים בשנה, בהיקף 20 שעות לימוד). עם זאת, אין הכרח ללמד כל פרק באופן רציף. ניתן לפזר את השיעורים לאורך השנה, במשולב עם תכני ההוראה של הלשון הערבית. כל זאת, בהתאם לתכנון של כל מורה ומורה.

I. כיתה ז'

יחידת פתיחה

ראשיתה של ההוראה תתייחס לנקודת המוצא של התלמידים. אנו מניחים כי תלמידים רבים נושאים דעות מוקדמות בלתי מבוססות, מרביתן שליליות, אודות נושאי הלימוד.

תרגיל הפתיחה נועד להציף סוגיה זו. התלמידים יקבלו תמונות המייצגות היבטים שונים הקשורים לעולם הערבים והאסלאם ויכתבו מה הם מכירים, ומה הם מניחים, לגבי המוצג בתמונות. על בסיס תשובותיהם יוגדרו מושגי היסוד כגון: מדינה, לאום, דת, עדה ושפה.

לסיכום יוצגו חמשת תחומי התוכן של התוכנית: מדינות ערביות; דתות ועדות; תרבות ומסורת; אזרחות משותפת; ערבית תקשורתית.

1. מדינות ערביות קרובות

משימתם המרכזית של התלמידים בפרק זה היא להכין, בקבוצות עבודה, מצגת תיירותית על אחת ממדינות ערב הקרובות: מצרים, ירדן, סוריה ולבנון. בשיעור הראשון יציג המורה מצגת (שתסופק עם עזרי ההוראה) לדוגמה, בעזרתה יסביר את המשימה לקבוצות. המצגת תכלול התייחסות להיבטים מגוונים ובהם: אוכלוסייה, תרבות, שפה, אתרי ביקור, מימשל, תחבורה, כלכלה, ספורט ועוד. בשיעורים הבאים יציגו התלמידים את תוצרי עבודתם.

שיעור נוסף ייוחד לסיכום ולעיבוד המידע הנלמד. מעבר לידיעות החדשות אודות המדינות הערביות, ידגיש המורה את המורכבות התרבותית של המדינות, ובכך יתמודד עם הדעות הקדומות, אם אכן היו כאלה, שהוצגו על ידי התלמידים בתחילת הלימוד.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	مصر دولة كبيرة.	מצרים מדינה גדולה.
2	الأردن مملكة.	ירדן ממלכה.
3	عاصمة الأردن عمان.	בירת ירדן היא עמאן.
4	بشار الأسد رئيس سوريا.	בשאר (אל)אסד נשיא סוריה.

5	لبنان دولة صغيرة وجميلة.	לבנון מדינה קטנה ויפה.
6	مين هو رئيس السلطة الفلسطينية؟	מי הוא יו"ר הרשות הפלסטינית?
7	إسرائيل بلادي. أنا بحب بلادي.	ישראל ארצי. אני אוהב את ארצי.
8	وين انت ساكن؟ في أي شارع؟	היכן אתה גר? באיזה רחוב?
9	زرت دمشق عاصمة سوريا؟	האם ביקרת בבירת סוריה?
10	هذا المكان حلو كثير!	המקום הזה מאוד יפה!

2. ראשית האסלאם

התלמידים מצויים בשנת בר המצווה, ועל כן אנו מניחים כי הם בקיאים במידת מה בערכים המרכזיים של הדת היהודית. זו תהיה נקודת המוצא להיכרות עם יסודות דת האסלאם.

השיעור הראשון יתייחס לחמש מצוות היסוד באסלאם ולהשוואה בינן לבין המצוות המקבילות ביהדות.

שיעור שני יתמקד במצוות הצדקה, ויעבירן באמצעות סיפור מעולמם של הנערים. שיעור שלישי יתמקד במצוות העלייה לרגל, בתרגיל של המחזה ושימוש בלשון הברכות המתאימות בשפה הערבית.

שיעור נוסף ייוחד לערב הסעודית. באמצעות מצגת (שתסופק בעזרים) יציג המורה את המדינה, בדומה לדרך שבה הוצגו מדינות ערב בפרק הקודם. במסגרת זו יוצגו האתרים הקשורים לראשית האסלאם, במכה ובמדינה.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	الجزيرة العربية.	חצי האי ערב.
2	مكة مقدسة لكل المسلمين.	מכה מקודשת לכל המוסלמים.
3	النبي محمد ولد في مكة سنة خمس مئة وسبعين.	הנביא מחמד נולד במכה בשנת 570.
4	شو اسم ام محمد/ أبو محمد/ مرة محمد؟	מה שם אם מחמד/ אביו של מחמד/ אשתו?
5	النبي مات سنة 632 في المدينة.	הנביא מת בשנת 632 באלמדינה.
6	اشتغل محمد تاجر.	מחמד עבד כסוחר.
7	محمد هو رسول الله.	מחמד הוא שליח אללה.
8	بدأت الهجرة سنة 622.	"ההגירה" החלה בשנת 622.
9	الاسراء والمعراج.	המסע הלילי של מחמד ממכה לירושלים.

3. חגים ומועדים

בחרנו בחגים, מועדים שהם מרכזיים בתרבות האסלאם, ויש חשיבות שתלמידים יהודים יכירו בקיומם בלוח השנה. דגש יינתן בסיום לניהול חיים משותפים של בני תרבויות שונות.

חג אל-פטר וחג הקורבן: היכרות בסיסית עם שני החגים המרכזיים בתרבות האסלאם.

עלייה לרגל: מצווה מרכזית הקיימת גם ביהדות, ומבטאת את הקשר בין היחיד לבין האמונה והמקומות הקדושים ואת הקשר החברתי השיתופי של כל בני האמונה.

דילמות וניהול אי הסכמה: מצאנו כי עיקר הלימוד אינו דווקא במנהגים הספציפיים של כל חג, אלא ביכולתם של בני דתות שונות לחיות יחד. בפרק זה התמודדות עם מספר דילמות הנוצרות תוך כדי חיים משותפים של בני דתות שונות, המחייבות לנהל את אי ההסכמה כך שהחיים המשותפים יתקיימו בהוגנות.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	عيد ميلاد سعيد.	יום הולדת שמח.
2	مبروك!	מזל טוב!
3	قديش عمرك؟ عمري ...	בן כמה את/ה? אני בן/בת...
4	عيد رأس السنة.	חג ראש השנה.
5	اشتريت هدية لامي /صاحبي بمناسبة العيد.	קניתי מתנה לאמי/חברי לרגל החג.
6	اشترت ملابس جديدة بمناسبة العيد.	אקנה בגדים חדשים לרגל החג.
7	صليت في الكنيس.	התפללתי בבית הכנסת.
8	المسلم يصلي في المسجد.	המוסלמי מתפלל במסגד.
9	زرت صاحبي / أهلي / جدي وجدتي.	ביקרתי את חברי/ משפחתי/ סבי וסבתי.
10	أكلت في عشيّة العيد مع عيلتي.	אכלתי בערב החג עם משפחתי.

4. ריבוי זהויות בתוכנו

בפרק זה נעסוק בניתוח דמויות מוכרות המזוהות עם התרבות הערבית, מתוך כוונה לעמוד על מורכבותה של זהותם: ריבוי מעגלי הזהות והדינמיות של הזהות. למשל, דמותו של אלעד כפי שמקבלת ביטוי בספרים ובסרטים שהופקו אודותיו.

בחלק השני של הפרק, בהתאם לאוכלוסייה המתגוררת בקרבת בית הספר, נמליץ על ארגון מפגש בין קבוצות אוכלוסייה שבדרך כלל אינן נפגשות.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	וּיֵן אַנְתְּ סַאֵכְן?	היכן אתה גר?
2	וּיֵן בִּתְעַלֵּם?	היכן אתה לומד?
3	فِي أَيِّ صَفٍّ بִּתְעַלֵּם?	באיזו כיתה אתה לומד?
4	شُو بִּתְחַבְרִי תַעֲמַלְרִי?	מה את/ה אוהב/ת לעשות?
5	أَنَا أَلْعَبُ بِالْكَمْبِيُوتَرِ / أَدَقُّ عَلَى الْبِيَانُو.	אני משחק במחשב/ מנגן בפסנתר.
6	أَنَا أَتَفْرَحُ ع- التِّلْفِزِيُون.	אני צופה בטלוויזיה.
7	أَنَا بַחֲבִיבُ كُرَةَ السَّلَةِ / كُرَةَ الْقَدَم.	אני אוהב כדור סל/ כדורגל.
8	أَنَا أَسْمَعُ مُوسِيقَى.	אני מאזין למוזיקה.
9	أَكْمُ أَخٌ عِنْدَكَ?	כמה אחים יש לך?
10	أَنْتِ أَكْبَرُ / أَصْغَرُ وَاحِدٍ فِي الْعِيْلَةِ?	אתה הגדול/ הקטן ביותר במשפחה?

II. כיתה ח'

1. מדינות ערביות רחוקות

מבין המדינות הערביות הרחוקות בחרנו לעסוק בכמה מדינות שמהן הייתה עלייה של יהודים למדינת ישראל, מתוך הנחה כי הקשר זה יקרב את התכנים לתלמידים. הכוונה למדינות עיראק שבמזרח (נזכיר כי איראן אינה מדינה ערבית), וכן מדינות צפון אפריקה: לוב, תוניס, אלג'יריה ומרוקו.

התלמידים, בקבוצות עבודה, יכינו תעודות זהות אודות מדינות אלה ויצגו אותן בפני מליאות הכיתה. המידע יכלול התייחסות לתחומים שונים בחיי מדינות אלה, לאו דווקא בהקשר היהודי.

בנוסף, מומלץ לארח בכיתה קרוב משפחה של תלמיד שנולד באחת מארצות ערב, שיספר על ילדותו.

כמו כן, כולל הפרק המלצה מפורטת לביקור במוזיאון של אחת מקהילות יוצאי מדינות ערב.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	العراق يقع في الشرق الأوسط.	עיראק שוכנת במזה"ת.
2	تونس تقع في قارة إفريقيا.	תוניס שוכנת ביבשת אפריקה.
3	الجزائر, المغرب.	אלג'יריה, מרוקו.
4	طائفة يهودية.	קהילה יהודית.
5	وبين عاشوا اليهود في المغرب؟	היכן חיו היהודים במרוקו?
6	אימתי وصلوا اليهود ع- إسرائيل؟	מתי הגיעו היהודים לישראל?
7	أبوي/أمي ولد/ت في العراق.	אבי/אמי נולד/ה בעיראק.
8	مين وين وصل جديك ع- البلاد؟	מאין הגיע סבך לארץ?

2. מדינות מוסלמיות שאינן ערביות

במסגרת פרק זה נעמוד על שני תהליכים בחדירת האסלאם: אזורים שנכבשו בידי בני ערב במאות הקודמות, והם השליטו שם את דתם; העברה תרבותית וחדירה של השפעות תרבותיות ממדינה למדינה.

האסלאם יוצג בהיבטיו התרבותיים. כלומר, לא במונחים של ג'יהאד כנגד הכופרים, אלא דווקא במשמעות המילולית: אסלאם = שלם. דת הכוללת אבטחה רוחנית לעולם שלם וטוב יותר. מסיבות אלה הופץ האסלאם בארצות רבות.

בהקשר זה יוזכרו פרק 109 בקוראן, ששמו סורת אלכאפרון, ובו נכתב: "לכם דתכם ולי דתי"; וכן פרק 74 ובו תיאור של גן העדן עלי אדמות המובטח למאמינים.

תחת כוחות חיוביים אלה פשט האסלאם בארצות שונות שאינן ערביות, בין השאר: באפריקה (סנגל, מאל), בארצות סלבויות (בוסניה), בדרום אסיה (תורכיה ורפובליקות בברה"מ לשעבר) ובמזרח הרחוק (אינדונזיה ומלזיה).

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים :

1	دولة/ دول اسلامية غير عربية.	מדינה/מדינות אסלאמיות שאינן ערביות.
2	إفريقيا، شرق أوروبا، الشرق الأقصى، آسيا.	אפריקה, מזרח אירופה, המזרח הרחוק, אסיה.
3	وين تقع إيران/ إندونيسيا؟	היכן שוכנת איראן/ אינדונזיה?
4	المسلم يصلي خمس مرات كل يوم.	המוסלמי מתפלל 5 פעמים כל יום.
5	سورة الفاتحة.	פרק הפתיחה.
6	القران هو الكتاب المقدس للمسلمين.	הקוראן הוא הספר המקודש למוסלמים.
7	حج/حاج.	עלייה לרגל/ עולה לרגל.
8	الشهادة: لا اله الا الله ومحمد رسول الله.	העדות: אין אלוהים מלבדי אללה ומחמד שליחו.
9	كل مسلم يحج مكة مرة واحدة على الأقل في حياته.	כל מוסלמי עולה לרגל למכה פעם אחת לפחות בחייו.

3. חגים ומועדים

במסגרת פרק זה נבחרו ארבעה מועדים שמשותפים לכל הדתות והתרבויות. צום וחשבון נפש: מועדי צום וחשבון נפש נהוגים בכל התרבויות וכוללים התנזרות מפעולות יומיומיות כגון אכילה ושמחה, כדי לעודד ריכוז וחשיבה רפלקטיבית. כמו כן, נהוגים במועדים אלה בקשת סליחה מהזולת ושימוש בסמלים של טוהרה כגון בגדים לבנים, רחצה במים ועוד.

חתונה: הכרזה על משפחה חדשה היא בעלת חשיבות עליונה בכל התרבויות כיוון שהיא צעד ראשון לקראת העמדת הדור הבא. בכל התרבויות כולל הטקס מהלך של התחייבות בין בני הזוג וכן שמחה גדולה בחוג המשפחה המורחבת והחברים. עלייה לרגל: מנהג העלייה לרגל משותף לכל הדתות והתרבויות. למנהג זה היבט אישי וחברתי. בהיבט האישי מתנתק המאמין משגרת החולין של היומיום, מגיע אל המקום הקדוש למפגש עם הקדושה ובכך הוא מחזק ומאשרר את אמונתו. בהיבט החברתי, מתקיים מפגש המוני של בני האמונה לשם ליכוד הקבוצה וחיזוקה. סעודה מסורתית: הסעודה היא טקס חשוב בכל תרבות והיא מאפשרת מפגש של המשפחה או הקבוצה והעברת מסורת מדור לדור בסיפורים ובשירים. השותפות במזון היא מהלך עתיק יומין שמסמל אחווה וסולידריות.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים :

1	المسلم يصوم خلال شهر رمضان.	המוסלמי צם בחודש רמדי'אן.
2	المسلم يصوم من شروق الشمس حتى غروبها.	המוסלמי צם מזריחת החמה ועד שקיעתה.
3	عيد الفطر هو العيد الصغير.	חג אל-פטר הוא החג הקטן.
4	عيد الأضحى هو العيد الكبير.	חג אל-אדחא הוא החג הגדול.

5	المسلمين يعيدوا عيد الأضحى 4 أيام.	המוסלמים חוגגים את חג אל-אדחא 4 ימים.
6	المسلمين يعيدوا عيد الفطر 3 أيام.	המוסלמים חוגגים את חג אל-פטר 3 ימים.
7	المسلمين يحتفلوا عيد الأضحى في نهاية الحج.	המוסלמים חוגגים את חג אל-אדחא בסוף העלייה לרגל.
8	عيد الفطر بعد صوم رمضان.	חג אל-פטר חל אחרי צום רמדי'אן.
9	كل عام وانت بخير - وانت بخير.	חג שמח.
10	عيد سعيد.	חג שמח.

4. תחביבי נוער

לפרק זה תוצע מסגרת מתודולוגית אחת, במסגרתה יכינו התלמידים עיתון או מגזין נוער ובו מדורים שונים בהתאם לתחביבי הנוער השכיחים. בין השאר: אופנה, ספורט, טלוויזיה, מחשב, אינטרנט, זמרים/להקות, אהבה. הכוונה לתחביבי נוער שהם בין-לאומיים ומשותפים לבני נוער יהודים וערבים, בישראל ובארצות נוספות.

כל קבוצת תלמידים תתמקד באחד הנושאים ותבקש להכינו להצגה בפני הכיתה ובמסגרת המגזין. בכלל זה: איסוף מידע מהאינטרנט על טיבו של תחום התחביב במגזר הערבי, והתייחסות למשותף ולשונה בין בני נוער שונים.

יוצע לבצע פעילות שיא, עם ההורים, במסגרתה יוצגו תוצרי העבודה, ובמהלכה יהיה שימוש (ככל שניתן) בשפה הערבית.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	أنا بحب الرياضة.	אני אוהב ספורט.
2	أنا بتفزع ع- التلفزيون كل يوم/ مش كثير.	אני צופה בטלוויזיה כל יום/ לא הרבה.
3	أنا بحب البرنامج...	אני אוהב את התוכנית...
4	أنا بحب المطرب/ الفرقة الموسيقية...	אני אוהב את הזמר/להקת...
5	أنا بروح لحركة شيبية...	אני הולך לתנועת הנוער...
6	أنا بروح مع الرفاق ع- المجمع.	אני הולך עם חברים לקניון.
7	أي برنامج / مطرب بتحب/ي؟	איזו תוכנית/זמר אתה אוהבת?
8	أي مجال من الرياضة بتحب/ي؟	איזה תחום בספורט אתה אוהבת?
9	أنا بشترى ملابس جديدة كل عيد.	אני קונה בגדים חדשים כל חג.
10	أنا بلعب بالكمبيوتر كل يوم.	אני משחק במחשב כל יום.

III. כיתה ט'

1. ערבים אזרחי מדינת ישראל – חברה וכלכלה

פרק זה מהווה מבוא להיכרות עם הערבים אזרחי מדינת ישראל, בעיקר בהיבטים החברתיים. הלמידה תיעשה באמצעות היכרות עם מספר דמויות בולטות ומוכרות, כך שקשת הדמויות תציג את הקבוצות השונות בתוך האוכלוסייה הערבית. בין ההיבטים: מגורים בגליל ובנגב; בעיר ובכפר; מוסלמים ונוצרים; דתיים וחילוניים; גברים ונשים וכדומה.

נכון להיום הכוונה לדמויות כגון: אחמד טיבי, רפיק חלבי, מירה עואד, עילב מג'אדלה, זוהיר בהלול, רנא רסלאן, רנין בולוס וכדומה. רשימה זו יש לעדכן מדי שנה.

בנוסף, ניתן להציג את החברה הערבית במדינת ישראל באמצעות עבודה עצמית על מספר יישובים: נצרת (עיר); אום אלפחם, שפרעם (כפר שהתפתח לעיר); רהט, שגב שלום (התיישבות קבע של הבדואים); חיפה, לוד (ערבים מעורבות).

בכוונת הפרק להציג מידע בסיסי וסטטיסטי אודות האזרחים הערבים במדינת ישראל: איפה הם גרים? כמה הם? וכדומה.

הכוונה לשבור את התפיסה המונוליתית האחת של כל הערבים, ולהראות מורכבות ומגוון של הקבוצה.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	أحمد الطيبي عضو الكنيست من سنة 1999.	אחמד טיבי חבר כנסת משנת 1999.
2	أحمد الطيبي معروف في العالم العربي.	אחמד טיבי ידוע בעולם הערבי.
3	غالب مجادلة كان وزير العلوم والثقافة والرياضة.	עילב מג'אדלה היה שר המדע, התרבות והספורט.
4	زهير بهلول صحافي ومذيع رياضة.	זוהיר בהלול עיתונאי ושדרן ספורט.
5	إبتسام مراعاة من الفريديس مخرجة سينمائية.	אבתסאם מראענה מפראדיס במאית סרטים.
6	سلوى نقارة ممثلة من حيفا.	סלוא נקארה שחקנית מחיפה.
7	بروفيسور نعيم عرايدة شاعر وكاتب درزي.	פרופ' נעים עראידה משורר וסופר דרוזי.
8	ميرا عواد مغنية عربية من مغار مثلت إسرائيل في اليوروفيزيون.	מירה עואד זמרת ערביה שייצגה את ישראל באירוויזיון.
9	كانت السيدة نادية حلو عضوة الكنيست من حزب العمل مسيحية.	נאדיה חלו חברת כנסת ממפלגת העבודה, נוצריה.
10	هو متدين أو علماني؟	הוא דתי או חילוני?

2. ערבים אזרחי מדינת ישראל: דתות ועדות

בהמשך לפרק הקודם, בכוונת פרק זה להציג מידע אודות ההיבטים הדתיים והעדתיים של הערבים אזרחי מדינת ישראל. יודגש כי הם נקראים בשם הכולל "ערבים" משום ששפת אימם היא ערבית. לבד מזאת הם נבדלים בדתם, בארץ המוצא שלהם ובתרבותם. העדות שתוצגנה: בדואים, מוסלמים-סונים, נוצרים (לקבוצותיהם השונות), צירקסים, דרוזים.

השיעור האחרון יתמקד בסוגיית הנגישות: מה מידת הנגישות של ערבים אזרחי מדינת ישראל למשאבים ציבוריים כגון השכלה, מקומות עבודה, מקומות בילוי ועוד.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	البدو ساكنون في النقب والجليل.	הבדואים גרים בנגב ובגליל.
2	كفر كما هي قرية شركسية في الجليل.	כפר כמא הוא כפר צירקסי בגליל.
3	كل سكان القرية شركس.	כל תושבי הכפר צירקסים.
4	سكان الناصرة مسلمين ونصارى.	תושבי נצרת מוסלמים ונוצרים.
5	قرية بيت جان هي قرية درزية.	כפר בית ג'אן הוא כפר דרוזי.
6	على أي دين انت؟	לאיזו דת אתה משתייך?
7	من أي قبيلة/ طائفة عضو الكنيست/ المغني؟	מאיזה שבט/עדה אתה?

3. סמלים תרבותיים ודתיים

בפרק זה נעמיק עוד את ההיכרות עם התרבות הערבית במדינת ישראל. בהתאם לדמויות שנבחרו להיכרות (פרק 1 לעיל), היישובים (פרק 1) והעדות (פרק 2), נפתח מעין "תעודות זהות" לבני העדות השונות. הכוונה להיבטים דתיים כגון: סמלי דת, שם בית התפילה, שם חכמי הדת, שם כתבי הקודש, שם היום הקדוש, ולהיבטים חילוניים כגון: אדריכלות, ריהוט, לבוש, מאכלים, מנהגים, מעמד האישה ועוד.

במסגרת התוכנית ייכתב בסיס ידע אשר ישמש את המורים להוראת פרקים 1 - 3 לעיל, אודות הערבים אזרחי מדינת ישראל.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	العقال يصلوا في الخلوة.	ה"חכמים"(אנשי הדת של הדרוזים) מתפללים בח'לווה.
2	الدروز يؤمنون برسائل الحكمة.	הדרוזים מאמינים ב"אגרות החוכמה" (ספרי הדת הדרוזיים).
3	المسلمين يصلوا في المسجد.	המוסלמים מתפללים במסגד.

4	المسلمين يؤمنون بالقران الكريم.	המוסלמים מאמינים בקוראן.
5	يوم الجمعة هو اليوم المقدس عند المسلمين.	יום שישי הוא היום המקודש למוסלמים.
6	النصارى يصلوا في الكنيسة.	הנוצרים מתפללים בכנסייה.
7	النصارى يؤمنون بالإنجيل.	הנוצרים מאמינים בברית החדשה.
8	يوم الأحد هو اليوم المقدس عند النصارى.	יום ראשון הוא היום המקודש לנוצרים.
9	الشركس هم مسلمون.	הצ'רקסים הם מוסלמים.

4. התכתבות או שיחה עם נוער – ערבים אזרחי מדינת ישראל

מהלך זה ניתן לממש באמצעות קשר אישי בין תלמידינו לבין נוער ערבי במדינת ישראל, או כמפגש משותף של כיתות משני המגזרים.

המפגש האישי ייעשה באמצעות רשתות חברתיות באינטרנט. כל תלמיד ותלמידה יתבקשו ליצור קשר עם נער או נערה בני גילם מהמגזר הערבי. התוכנית תכלול הדרכה מפורטת לגבי צורת הפנייה ואופי ההתקשרות. רצוי שקשר זה יימשך לאורך זמן, בוודאי מעבר לשיעור הבודד. למשל, בכל אחד מהשיעורים במהלך השנה יוקצו כחמש דקות בהן ידווח אחד התלמידים על הקשר שיצר.

בנוסף, במידה והמורה יבחר לבצע מפגש היכרות בין כיתות, תציע התוכנית מערכים לשיעורי הכנה וסיכום.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	مرحبا - مرحبتين.	שלום.
2	تشرفنا - الشرف الي.	נעים מאוד.
3	شو هو عنوان البريد الإلكتروني تبعك؟	מה היא כתובת המייל שלך?
4	بتحب/ي تلعب/ي بالكمبيوتر؟	אתה אוהב לשחק במחשב?
5	شو بتحب/ي تعمل/ي؟	מה את/ה אוהב לעשות?
6	أنا بحب ألعب بكرة السلة.	אני אוהב לשחק בכדור סל.
7	أكم انتم في العيلة؟ - نحن 5 في العيلة.	כמה אתם במשפחה? אנו 5 במשפחה.
8	انت أكبر واحد في العيلة؟	אתה הגדול ביותר במשפחה?
9	شو بيعمل أبوك وشو بتعمل أمك؟	במה עוסק אביך ובמה עוסקת אמך?
10	شو بيعمل أخوك وشو بتعمل أختك؟	מה עושה אחיך ומה עושה אחותך?

IV. כיתה י'

1 - 2. ירושלים

צמד פרקים אלה עוסקים בירושלים ובמעמדה ההיסטורי עבור התרבות הערבית והדת המוסלמית. ההבדל בין הפרקים אינו חד ואפשר ללמדם ברצף.

הרעיון המרכזי בלמידה הוא שכל תרבות מייחסת לירושלים ולאחרים בתוכה את ההיסטוריה שלה, אולם מנקודת המבט של "אזרחות משותפת" יש להכיר את הסיפורים השונים ולקבל את קיומם. במילים אחרות, ירושלים היא עיר מקודשת ליהודים, אולם היא מקודשת גם למוסלמים ולנוצרים. אין בכך כדי להקטין את קדושתה עבורנו, אלא להיפך!

המוקד המתודולוגי יהיה ניתוח של מפת העיר. ניתן לתלות בכיתה את מפת העיר ולהוסיף עליה שמות בעברית ובערבית וכן פתקאות עם מידע עבור האתרים השונים. התלמידים יתבקשו לזהות במפה את העיר העתיקה מול העיר החדשה והכפרים שבסביבתה הקרובה, וכן לזהות את שכונות העיר היהודיות והערביות. בתוך העיר העתיקה נכיר את מיקומם של האתרים המקודשים ונלמד כיצד התקדשו, ומה המסורות ההיסטוריות השונות אודותם. כך למשל, הר הבית ששימש "כיוון התפילה הראשון" של האסלאם; סיפור המסע הלילי שבו התקבל הנביא מוחמד כאחד משרשרת הנביאים המנהיגים וכדומה.

יבחרו מספר אתרים בעיר והתלמידים יחקרו בקבוצות את סיפור המסורת הערבית אודותם. בין השאר: גיא בן הינום, הכותל המערבי, שערי העיר, נבי סמואל ועוד.

בהמשך לחקר האתרים ניתן להציע לקבוצות התלמידים לתכנן מסלולי סיור בירושלים בעקבות התרבות הערבית. אחר כך תינתן המלצה לבצע סיור אחד מבין אלה שיוצגו.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	القدس - أورشليم - عاصمة إسرائيل.	ירושלים - בירת ישראל.
2	القدس الشريف.	ירושלים (בהקשר דתי).
3	حسب الإسلام القدس هي أولى القبلتين.	לפי האסלאם ירושלים היא הראשונה מבין שני כיווני התפילה.
4	أبواب القدس منها: باب الاسباط, باب الزهرة, باب العامود, باب الخليل, باب النبي داود, باب الرحمة, الباب الجديد.	מבין שערי ירושלים: שער האריות, שער הפרחים, שער שכם, שער יפו, שער ציון, שער הרחמים, השער החדש.
5	الحرم الشريف, المسجد الأقصى.	הר הבית, מסגד אלאקצא.

6	كنيسة القيامة.	כנסיית הקבר.
7	قبة الصخرة.	כיפת הסלע.
8	رح دغري وبعدين إلتفت ع- اليمين/ الشمال.	לך ישר ואח"כ פנה ימינה/שמאלה.
9	المكان قريب من هون/ بعيد عن هون.	המקום קרוב לכאן/רחוק מכאן.
10	المكان في شارع... زاوية شارع...	המקום ברחוב... פינת רחוב...
11	تعال/ي نركب الباص لهنالك.	בוא/י ניסע באוטובוס לשם.
12	אימתי נזור القدس?	מתי נבקר בירושלים?
13	قبل شهر زرت القدس مع عيلتي/ صحابي.	לפני חודש ביקרתי בירושלים עם משפחתי/ חברי.

3. היכרות עם אמן - אום כולת'ום

פרק זה נועד להציג לתלמידים יוצר או אמן ערבי. המלצתנו היא להתמקד בזמרת אום כולת'ום, בשל מיוחדותה בנוף התרבות הערבית.

לא במקרה היא מכונה "הקול של מצרים". בראשית דרכה היא התחפשה לגבר כיוון שלנשים אסור היה לשיר. יצירתה מיוחדת בכך שהיא עסקה בתכנים אנושיים אוניברסליים, כגון אהבה, ולא בתכנים פוליטיים.

בעקבות הקשבה לאחד משיריה ניתן להוביל את הלימוד בדרך זו:

- מה תגובותיכם, הרגשתכם, לביצוע השיר?
- נסו לזהות בשמיעה מילים בערבית מתוך השיר.?
- נסו לקרוא מילים בערבית מתוך טקסט השיר.
- האם אתם מכירים שירים עבריים העוסקים בתכנים דומים?
- מה ההסבר שלכם לגדולתה – במה היא מיוחדת שכה אהבו ואוהבים אותה?
- נסו לאתר קרובי משפחה שלכם שהקשיבו ומקשיבים ליצירותיה.

בנוסף, תציע התוכנית התייחסות ליוצרים נוספים בתחומי הספרות והשירה.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	أم كلثوم – لقبها "كوكب الشرق".	אום כולת'ום כונתה בשם "כוכב המזרח".
2	هي مطربة مصرية.	היא זמרת מצרית.
3	أغنياتها "اننت عمري" مشهورة كثير.	השיר שלה "אתה חיי" מפורסם מאוד.
4	أم كلثوم معروفة في كل أنحاء العالم العربي.	אום כולת'ום ידועה בכל רחבי העולם הערבי.
5	أم كلثوم اشتركت في أفلام.	אום כולת'ום השתתפה בסרטים.
6	موضوع الأغاني هو الحب والحنين.	נושאי השירים הם אהבה וגעגועים.
7	تعالوا نغني.	בואו נשיר.

8	תּעאלו נַסְתַּמַּע לַלמוּסִיִּקָּי.	בואו נאזין למוזיקה.
---	-------------------------------------	---------------------

4. התכתבות עם נער ערבי

פרק זה מהווה הרחבה של פרק 4 בכיתה ט', אלא שכאן משימת התלמידים תהיה לנסות ליצור קשר עם נער או נערה ערבים המתגוררים במדינה ערבית. יש לקחת בחשבון שבכמה מדינות תקשורת מסוג זה אסורה או מצונזרת, ולכן להקפיד ליצור תקשורת רק במקרים בהם היא חופשית ואמיתית. גם כאן, רשתות חברתיות באינטרנט יהוו את המסד להפעלת הפרק.

התלמידים יקבלו הדרכה לגבי אופן הפנייה, הנושאים שעבורם אנו מחפשים מידע וכן לגבי טיב הקשר שראוי ליצור.

רצוי שקשר זה יימשך לאורך זמן, בוודאי מעבר לשיעור הבודד. למשל, בכל אחד מהשיעורים במהלך השנה יוקצו כחמש דקות בהן ידווח אחד התלמידים על הקשר שיצר.

במסגרת השיחה בערבית בכיתה, יש להשתמש במשפטים הבאים:

1	וּיֵן בַּתְּעַלֵּם/י?	היכן אתה לומד/ת?
2	אֵי מוּצוּע בַּתְּחַב/י?	איזה מקצוע אתה אוהב/ת?
3	אֲנִי בַּחֵב רַחֲלַת/ מוּסִיִּקָּי/ אִפְלַם.	אני אוהב טיולים/מוזיקה/סרטים.
4	אֵי נוּע מִן המוּסִיִּקָּי/ אִפְלַם בַּתְּחַב/י?	איזה מוזיקה/סרטים אתה אוהב/ת?
5	רִיבָאֵטָה, אֲדָב, תַּאֲרִיחַ, פִּיזִיָּא, כִּימִיָּא.	ספורט, ספרות, היסטוריה, פיזיקה, כימיה.
6	רִיבָאֵטִיָּא, אִנְגְּלִיזִי, עֵרִבִּי.	מתמטיקה, אנגלית, ערבית.
7	אַנְתְּ בַּתְּשַׁתְּעַל?	אתה עובד?

